

Qudayenin fikrinə [4] arqo 20-ci əsrin əvvəllərində proletar cəmiyyətlə bağlı olub, lakin sonralar bu cəmiyyət, şəhər cəmiyyəti tərəfindən əvəz olunaraq 12 milyona yaxın əhalini, xüsusən də immiqrantı əhatə edirdi. Bu dövrdə bu əhali tərəfindən istifadə olunan çox sayda alınmalar var idi. Lakin həmin dövrdə arqo sözlərdən istifadə edən təkə immiqrantlar deyil, bütün fransızlar sosial-iqtisadi vəziyyətindən asılı olmayaraq arqo sözlər istifadə etmişlər.

Beləliklə, tədqiqat işimizin əsas məqsədi, müasir fransız dilində arqo leksikasının formalaşmasından və inkişafından, o cümlədən nitq prosesində rolunun müəyyənləşdirilməsindən ibarətdir. Onu qeyd edə bilərik ki, arqo vulqar sözlər mənasında deyil, müxtəlif sosial və peşə qrupları tərəfindən yaradılaraq istifadə dairəsini genişləndirərək daha geniş əhali kütləsinin istifadə etdiyi sözlərə çevrilmişdir.

Ədəbiyyat:

1. Calvet, Louis-Jean « *L'argot comme variation diastratique, diatopique et diachronique (autour de Pierre Guiraud)* », *Langue française*, No 90, 40-52. 1991.
2. Guiraud, P. *L'argot* / Paris, Presses universitaires de France, 1963. – 126 p.
3. François-Geiger, Denise (1991). « *Panorama des argots contemporains* », *Langue française*, Vol. 90, No 90, 5-9.
4. Meillet, A. *Linguistique historique et linguistique generale*. – Paris, 1926. – 331 p.
5. Sainéan, Lazare *Les sources de l'argot ancien. Tome I*. Librairie ancienne, Honoré et Edouard Champion. Paris. 1992.
6. Химик, В. В. *Поэтика низкого, или просторечие как культурный феномен* – СПб.: Филол. фак. СПбГУ, 2000. – 272 с. (А).

CİNS VƏ YAŞ XÜSUSİYYƏTLƏRİNİN DİLDƏN İSTİFADƏYƏ TƏSİRİ

Zeynalova Münəvvər Teymurxan
Azərbaycan Dillər Universiteti
<https://orcid.org/0000-0003-3217-8957>
munevver.zeynalova@inbox.ru

EFFECTS OF GENDER AND AGE ON LANGUAGE USE

Zeynalova Munavvar Teymurkhan
Azerbaijan University of Languages
<https://orcid.org/0000-0003-3217-8957>
munevver.zeynalova@inbox.ru

Summary

The fact that language is the most universal, the most fundamental tool, even a mechanism that serves interpersonal communication, is emphasized once again in the article. The interaction between language and gender, language and age characteristics has been considered as a research object of both linguists and sociolinguists.

In the thesis, the manifestation of gender and age characteristics in different forms during the use of the language was investigated by the author and presented in the form of examples. The issue of dividing the speakers of the language into different age and gender categories and the social dialect patterns observed in the language at that time was reflected in the thesis. In the process of using the same language, the issue of language speakers belonging to different age and gender categories naturally benefiting from different words and discourse patterns is the focus of the author's attention. The author reviewing the age category first touched upon the issue of age distribution specific to each society. Later, while examining language and age characteristics, various discourses addressed to different age groups were also considered.

Key words: gender category, age category, social dialect, discourse, semantic derogation.

ВЛИЯНИЕ ПОЛА И ВОЗРАСТА НА ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЯЗЫКА

Зейналова Мунаввар Теймурхан
Азербайджанский Университет Языков
<https://orcid.org/0000-0003-3217-8957>
munevver.zevnalova@inbox.ru

Резюме

В тезисе, представленной автором, в первую очередь подчеркивается, что язык является важным средством общения, и очень важно изучение языка и речевой деятельности как лингвистами, так и социолингвистами. Различия, возникающие при использовании языка разными половозрастными категориями, а также разными примерами социальных диалектов, четко подчеркнуты автором в тезисе, возраст и использование языка, автор также обратил внимание на различные речевые и дискурсивные модели, появившиеся в языке. Половые и возрастные категории рассматривались в тезисе, как с биологического, так и с социального аспектов. В статье были исследованы способы и стиль использования языка представителями разных половозрастных категорий и проведено сравнение возникших разных форм использования языка. В статье отражено различное отношение к женщинам и мужчинам в разных обществах и обществах и социолингвистическая необходимость такого отношения. Исследуя проблему пола и использования языка, автор также рассмотрел разные формы обращения к женщинам и мужчинам.

В вопросе родовой категории и языка еще одним примечательным моментом является процесс семантического отступления, что также отражено в статье. В целом в статье в разрезе возрастных и гендерных категорий были рассмотрены разные характеристики, проявляющиеся при использовании языка, и представлен различный подход.

Ключевые слова: гендерная категория, возрастная категория, социальный диалект, дискурс, семантическое отступление.

Dilin insanlararası ünsiyyətə xidmət edən universal və fundamental bir alət, hətta mexanizm olduğu artıq heç kəsə sirr deyildir. Dil və nitq insan varlığının və bütün fəaliyyətinin əsasını təşkil edən, araşdırılması hər bir tədqiqatçıya böyük zövq verən linqvistik, eyni zamanda psixoloji bir prosesdir. Dil və cins, dil və yaş xüsusiyyətləri arasındakı qarşılıqlı əlaqə həm dilçilərin həm də sosiolinqvistlərin daimi tədqiqat predmeti olaraq xarakterizə edilə bilər.

Tədqim etdiyimiz tezis iki məsələdən - yaş kateqoriyasının dilə təsiri, cins və dildən istifadə arasındakı əlaqə məsələlərindən bəhs edir. Yaş kateqoriyasının dilə təsirindən danışarkən, ilk öncə, hər bir cəmiyyətdə mövcud olan yaş bölgüsünü nəzərdən keçirmək vacibdir. Əsasən bu bölgü, uşaqlar, yeniyetmələr, yetkinlər və yaşlılar olaraq aparılır [3, s. 324]. İstənilən cəmiyyət daxilində yetkinlər dili idarə edən, dilin mövcudluğunu qoruyub saxlayan, yeniyetmələr isə dildəki dəyişikliklərin təkanverici qüvvəsi hesab edilir.

Dil və yaş xüsusiyyətlərini araşdırarkən fərqli yaş qruplarına ünvanlanmış müxtəlif diskurslar da nəzərdən keçirilməlidir. Müxtəlif yaş qruplarını nəzərdə tutan diskursa misal olaraq, televiziya və yaxud internetdə nümayiş etdirilən reklam carxlarını nümunə göstərə bilərik. Bu zaman biz uşaq, yeniyetmə və yaxud yaşlı auditoriya üçün fərqli reklam ifadələri və fərqli reklam strategiyasının şahidi oluruq. [2, s. 19]. Misal olaraq, uşaqlar üçün nəzərdə tutulan reklamlarda daha çox çizgi personajları, daha parlaq rənglər və daha yüksək səs effektlərindən istifadə edilirsə, böyüklər üçün nəzərdə tutulan reklam və anonslarda öyrənmək, təhsil, inkişaf və s. nəzərdə tutan söz və ifadələrə daha geniş yer verilir.

Uşaq, yeniyetmə və yaşlılarla ünsiyyət zamanı fərqli dil və nitq şəkillərindən istifadə olunması onların həm bioloji, həm də psixoloji inkişaf xüsusiyyətlərinin nəzərə alınması ilə bağlıdır. Məsələn, biz uşaqlarla söhbət zamanı daha sadə söz və ifadələrdən, daha sadə qrammatik quruluşlu və qısa cümlələrdən, təkrarlardan, daha uzun nitq pauzalarından istifadə edirik. Eyni zamanda, uşaqlarla ünsiyyət quran zaman böyüklər daha çox təlimatlandırıcı tip cümlələr istifadə edirlər. Yeniyetmələrlə ünsiyyət prosesi isə dildən tam başqa istifadə tərzini tələb edir. Bu onların keçdikləri mürəkkəb bioloji eyni zamanda daha çox psixoloji prosesin tələbi ilə bağlıdır. Yetkin yaş kateqoriya nümayəndələri ilə ünsiyyət isə dildən standart və nümunəvi istifadəni tələb edir. [4, s.132].

Dildən istifadə sahəsində digər maraqlı doğuran məsələ cins və dildən istifadə arasında qarşılıqlı əlaqə məsələsidir. Bunun üçün ilk öncə, cins kateqoriyasının həm bioloji həm də sosial aspektdən araşdırılması prosesini əhatə edən tədqiqatlarla qısaca nəzər salaıq. Bioloji aspekt dedikdə burada ilk öncə biz xromosom sayındakı fərqlilik, eyni zamanda qadın və kişi beyin ölçüsündəki fərq, sosial aspekt deyildiyi zaman isə, cəmiyyətdə qadın və kişilərə fərqli münasibət olduğunu nəzərə almalıyıq. Bəzi toplumlarda kişilərin cəmiyyət həyatında daha aktiv və aqressiv sosiallaşdıqları, qadınların isə daha passiv mövqə tutma faktları mövcuddur. Təbii olaraq, həmin sosial cəmiyyətlərdə qadın və kişi sosial dialektləri arasındakı fərqlər daha aydın və qabarıq şəkildə özünü biruzə verəcəkdir. Eyni zamanda biz qadın və kişilərin dildən istifadə zamanı fərdi xüsusiyyətlər nümayiş etdirdiklərinin də şahidi oluruq. Yaş kateqoriyasında olduğu kimi burada da məsələ qadın və kişilər haqqında danışılan zaman və onlarla ünsiyyət prosesində dildən istifadə olaraq iki formada nəzərdən keçirilir. Misal olaraq, ingilis dilində *human* sözü hər iki cins nümayəndəsini nəzərdə tutursa, *man* sözü həm kişi cinsi, həm də eyni zamanda qadın cinsin nümayəndələri üçün, *woman* sözü isə yalnız qadınlar üçün istifadə edilir. *Child* hər iki cinsin aşağı yaş qrupu, *boy* sözü oğlan uşaqları, *girl* sözü isə yalnız qız uşaqları üçün istifadə edilir. Cins və dildən istifadə məsələsini araşdırarkən qadın və kişilərə fərqli xitab formaları diqqətimizi çəkir [5, s.210]. Məsələn, Azərbaycan dilində kişilərə *bəy* və yaxud *müəllim* sözlərindən istifadə

olunaraq müraciət edilirsə, qadınlara müraciət forması olaraq *xanım* sözündən istifadə edilir. İngilis dilində isə, qadınlara *Miss, Ms., Mrs.* olaraq üç müraciət forması mövcuddur. Əgər qadın evlidirsə, ona *Mrs.* və yaxud *Ms.* kimi müraciət edilir. Subay qadınlara müraciət edilən zaman isə *Miss* sözü istifadə edilir. *Doctor, judge, president* kimi xitab formalarında isə cins kateqoriyası nəzərə alınmır. Cins kateqoriyası və müraciət formaları arasında əlaqə məsələsinə aid digər misallara nəzər yetirək: *Prince-princess, count-countess, duke-duchess, waiter-waitress, actress, host-hostess* və s.

Cins kateqoriyası və dil məsələsində digər diqqət çəkən məsələ semantik deroqasiya prosesidir. Semantik deroqasiya müsbət, pozitiv mənası olan sözlərin xüsusu situativ mənalarda neqativ mahiyyət daşıması anlamına gəlir [1, s. 4]. Misal olaraq, *lady* sözünün bəzi situasiyalarda məs. *cleaning lady* birləşməsində aşağı sosial statusa malik və aşağı iqtisadi iyerarxiya nümayəndəsi anlamını ifadə etdiyini müşahidə edirik. Ancaq *gentleman* sözü semantik deroqasiyaya ugramır.

Digər misal olaraq *spinster* sözü göstərilə bilər. Bu söz ingilis dilində bəzi situasiyalarda cox yaşlı, uğurlu olmayan, xoşa gəlməyən bir qadın olaraq anlaşılır. Ancaq eyni sözləri kişi cinsini ifadə edən *bachelor* sözü üçün deyə bilmərik, yəni *bachelor* sözündə də *gentleman* kimi hər hansı kontekst daxilində demək olar, semantik deroqasiya müşahidə edilmir. İngilis dilində bildiyimiz kimi, kişi və qadın cinsini ifadə etmək üçün *he* və *she* əvəzlilikləri mövcuddur. Bəzən bu əvəzliliklərin istifadəsi müəyyən fikir ayrılıqlarına səbəb olur. Bunu aşağıdakı misallar üzərində nəzərdən keçirə bilərik:

1. A teacher should create a lesson plan for his lessons. If he does, he will be prepared and organized.

2. A teacher should create a lesson plan for his/her lessons. If he/she does, he/she will be prepared and organized.

3. Teachers should create a lesson plan for their lessons. If they do, they will be prepared and organized.

Birinci nümunədə *mütəllim* sözü ümumi olaraq, yəni hər hansı cinsə aid olmadan nəzərdə tutulursa, ikinci nümunədə alternativlik təqdim edilir. Üçüncü nümunədə isə müəllimlər cəmdə, hər iki cinsin nümayəndələri nəzərdə tutularaq təqdim edilir.

Ümumiyyətlə, yaş və cins kateqoriyaları baxımından dildən istifadə zamanı özünü biruzə verən fərqli xüsusiyyətlər dildə həm ahəng, həm də rəngarəngliyin yaranmasına səbəb olur və bununla da araşdırılması maraqlı sahə meydana çıxmış olur.

Tezisin yekunu olaraq onu qeyd edə bilərik ki, müxtəlif yaş qruplarını nəzərdə tutan diskursdan asılı olaraq eyni bir dildən fərqli şəkildə istifadə etmək mümkündür, eyni zamanda cins və dildən istifadə arasında sıx və qarşılıqlı əlaqə mövcuddur. Ən əsası digər sosial faktorlarla yanaşı məhz cins və yaş xüsusiyyətlərinin də dilə təsiri nəticəsində biz dildə fərqli sosial dialektlərin yaranma prosesini müşahidə edirik ki, bunlar da nəticədə dildə “qadın dili”, “kişi dili”, “yeniyyətlərin dili”, “ahılların dili” kimi fərqli anlayışlar olaraq sosiolinqvisistik tədqiqat obyektinə çevrilir.

Ədəbiyyat:

1. Carli, L. L. (1990). Gender language and influence. *Journal of Personality and Social Psychology*, (p, 4)
2. Cameron, D. (2000). Styling the worker: gender and the commodification of Language in the globalized service economy. *Journal of Sociolinguistics*, (p, 19)
3. Singleton, D. M., Ryan, L. (2004). Language Acquisition: The Age Factor. *Matters LTD. Clevedon, Buffalo, Toronto*, (p, 324)
4. Eckert, P. (2003). Language and Gender. *Cambridge: Cambridge University Press*, (p, 132)
5. Holmes, J. (1997). Women, language and identity. *Journal of Sociolinguistics*, (p, 210)

FRANSIZ DİLİNDƏ İXTİSAR VƏ ABREVIATURALARIN YARANMA TARİXİNDƏN

Hasənova Nailə Sərxan
Azərbaycan Dillər Universiteti
<https://orcid.org/0000-0002-2703-4564>
ncqm1411@gmail.com

FROM THE HISTORY OF THE CREATION OF ABBREVIATIONS AND SHORTENING OF WORDS IN THE FRENCH LANGUAGE

Hasanova Naila Sarkhan
Azerbaijan University of Languages
<https://orcid.org/0000-0002-2703-4564>
ncqm1411@gmail.com

Summary

The thesis is devoted to the study of the history of the formation of abbreviated verbal forms in French, and it is concluded that they have been used since ancient times and most of them come from the Latin language. The author notes the absence of clear rules governing the formation of these word forms and also examines the frequent cases of their use. For example, one of the most common forms are words that retain the first and last letters (for example, "St" for "Saint"); abbreviations taken from a word and retaining a few letters that allow that word to be recognized (e.g. "Mgr" for "Monseigneur"); abbreviations with the preservation of one or more initial syllables of the word (for example, "conjug." for "conjugaison"); Abbreviations that retain the first letters of words consisting of several words, such as addresses or long compound nouns (for example, "S.E" for "Saint-Excellence").

In French scientific literature, the abbreviated words belong to the Jews. Undoubtedly, the Greeks also used abbreviations, and the Romans learned to use abbreviations from them. In the course of the study, it is known that a word can be represented by one or more letters of this word.

Key words: abbreviations, acronyms, abbreviated words.

ИЗ ИСТОРИИ ОБРАЗОВАНИЯ СОКРАЩЕНИЙ И АББРЕВИАТУР ВО ФРАНЦУЗСКОМ ЯЗЫКЕ

Гасанова Наиля Сархан
Азербайджанского Университета Языков